

– дієва підтримка євроінтеграційного процесу тощо.

Узагальнено можна стверджувати, що розвиток прикордонного співробітництва в Україні впливає на інтенсифікацію внутрішніх та зовнішніх економічних процесів. А це, в свою чергу, вплине на соціально-економічне зміцнення тих регіонів України, що є слабо економічними. Такі регіони отримують частку міжнародного капіталу, доступ до інноваційних технологій, можливість торгівельних операцій, розвиток виробничої сфери та сфери послуг.

Питання розвитку прикордонного співробітництва в українській державі отримало особливого значення, оскільки результати господарювання минулих років у відповідних регіонах української території, вимагає прискорення їх економічного розвитку, вирішення проблем соціально-культурного та політико-правового змісту.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІГРАНТІВ

*Михайлова Ірина Юрїївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового,
земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права*

У більшості країн світу питання пенсійного забезпечення мігрантів врегульовано міждержавними договорами (угодами) про співробітництво у сфері соціального захисту, тому що кожна національна пенсійна система має свої особливості. Україна також, для того, щоб соціально захистити своїх громадян на території іншої держави у разі їхньої міграції, укладає двосторонні угоди (договори) про співпрацю. Окрім того, шляхом укладення таких угод (договорів), Україна бере на себе зобов'язання щодо підтримки пенсіонерів, які не є громадянами нашої держави, адже відповідно до статті 15 Закону України «Про міжнародні договори України»²⁸⁸ чинні міжнародні договори України

²⁸⁸Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права. Згідно з принципом сумлінного дотримання міжнародних договорів Україна виступає за те, щоб й інші сторони міжнародних договорів України неухильно виконували свої зобов'язання за цими договорами.

Отож, такі двосторонні угоди встановлюють додаткові гарантії як для громадян України, які на законних підставах проживають на території інших договірних держав, так і для іноземців, які на таких же підставах проживають на території України, оскільки дозволяють врегулювати питання зарахування стажу, набутого в тій чи іншій державі, порядок обчислення заробітку для визначення розміру пенсії, передбачають умови фінансування пенсій, строки взяття на облік пенсіонерів тощо. Зокрема, відповідно до Постанови правління Пенсійного фонду України «Про реалізацію органами Пенсійного фонду України міжнародних зобов'язань України щодо переказування пенсій громадянам України, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні» від 12.07.2018 року № 15-5 у 2017 році забезпечено своєчасну виплату пенсій громадянам України, які проживають у 18 країнах світу, на суму 129,1 тис. дол. США та 1 849,3 тис. євро. За I півріччя 2018 року виплачені 79,4 тис. дол. США та 1066,6 тис. євро. Пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні, здійснено виплату пенсій на суму 12,2 тис. дол. США та 3 000,2 тис. євро. У I півріччі 2018 року виплачено пенсій на суму 6,3 тис. дол. США та 1664,9 тис. євро²⁸⁹.

Призначення і виплата пенсій громадянам України, які проживають за її межами, та громадянам інших країн, які переїхали на постійне проживання до України, здійснюється згідно з двома видами міжнародних договорів (угод), що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення. Перший вид – угоди, які базуються на так званому «територіальному принципі», укладено з такими

²⁸⁹ Про реалізацію органами Пенсійного фонду України міжнародних зобов'язань України щодо переказування пенсій громадянам України, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні : постанова правління ПФУ від 12.07.2018 року № 15-5 URL : <https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2018/08/Post.-15-5-vid-12.07.2018f>

країнами як: Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Республіка Грузія, Російська Федерація, Республіка Молдова та ін. Це ті угоди, за якими витрати на виплату пенсій здійснює держава, на території якої проживає одержувач пенсії. Розмір пенсії обчислюється за нормами та в розмірах, передбачених законодавством країни проживання пенсіонера. У разі переїзду пенсіонера з території однієї держави на територію іншої виплата пенсії за попереднім місцем проживання припиняється, якщо в державі за новим місцем проживання надається право на пенсію. Тобто пенсіонер у своїх пенсійних правах прирівнюється до пенсіонерів держави, до якої він переїхав на постійне місце проживання. У разі, якщо законодавством країни нового місця проживання право на пенсію не передбачається, держава попереднього місця проживання зобов'язується переказувати призначену пенсію до виникнення права на пенсію в державі проживання²⁹⁰.

Другий вид – договори (угоди), що базуються на «пропорційному принципі», укладено з Естонською Республікою, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Королівством Іспанія, Словацькою Республікою, Чеською Республікою, Республікою Болгарія, Португальською Республікою, Республікою Польща. Особливістю цих договорів (угод) є те, що договірні сторони несуть пропорційні витрати на виплату пенсій із застосуванням правил підсумовування стажу для визначення права на пенсію, залежно від величини пенсійних прав, які отримала застрахована особа, тобто кожна країна самостійно відповідає за нарахування та виплату частини пенсії особи – залежно від наявного стажу, отриманого на її території.

Таким чином, в таких випадках передбачається солідарна відповідальність за надання пенсійного забезпечення. Ця солідарна відповідальність полягає в тому, що кожна держава бере на себе зобов'язання гарантувати призначення та виплату особі пенсію, яка належить йому за

²⁹⁰ Факас І. Б. Міжнародний договір як джерело загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. *Актуальні проблеми держави та права*. 2013. Вип. 69. С.538.

відпрацьований в цій державі стаж. Залежно від того, де працював працівник, куди сплачував страхові внески на пенсійне страхування, відповідну частину пенсії має сплатити та держава, де здійснювалась трудова діяльність.²⁹¹

Варто зазначити, що більшість угод, які укладені за територіальним принципом, були підписані та ратифіковані ще в 90-х роках ХХ століття, тому на сьогодні норми, які там закріплені потребують перегляду. Це пов'язано з процесами реформування та розвитку пенсійних систем України та держав з якими підписані такі угоди. Ще у 2008 році М. В. Плаксій зазначала, що вивчається питання заміни діючих договорів, укладених за територіальним принципом пенсійного забезпечення, на міжнародні договори, укладені за пропорційним принципом пенсійного забезпечення²⁹², однак такі зміни так і не відбулись, що спричиняє на практиці багато непорозумінь, які обмежують право багатьох мігрантів на пенсійне забезпечення.

Тому, на наш погляд, було б правильно переукласти ці угоди за пропорційним принципом, адже це дозволить без будь-яких перешкод, які можуть бути пов'язані з відмінністю пенсійного законодавства, призначати пенсії особам, які матимуть на них право. Такої ж позиції притримується і І. О. Комоцька, яка вважає, що для розширення взаємодії та співпраці країн доцільно було б прийняття двосторонніх міжнародних угод з питань пенсійного забезпечення громадян договірних держав виключно за пропорційним принципом²⁹³.

Отже, будь-які міжнародні угоди про співпрацю необхідно підтримувати в «актуальному стані», особливо це стосується актів, укладених в сфері соціального захисту і пенсійного забезпечення, зокрема. Адже пенсійне законодавство за своєю природою є динамічним, тому постійно розвивається та

²⁹¹Плаксій М. В. Пенсійне забезпечення громадян України, які працюють за кордоном. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2008. №7(61). С. 27.

²⁹² Плаксій М. В. Територіальні договори з питань пенсійного забезпечення. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2008. № 9 (75). С. 20.

²⁹³ Комоцькая И. А. Вопросы пенсионного обеспечения граждан Украины в Республике Беларусь. *Правова реформа: концепція, мета, впровадження*. Зб. наук. праць. Матеріали VIII міжнар. наук.–практ. конф. (Київ, 23 лист. 2017 р.) / за заг. ред. Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила. Київ : Ніка–Центр, 2017. С.252.

удосконалюється, і якщо нормотворчі зміни, які відбуваються в законодавстві договірних сторін не будуть відображені в угодах про співпрацю, то значення таких угод для правозастосовчої діяльності в сфері пенсійного забезпечення суттєво зменшується. Однак, такі зміни повинні визначати відповідну модель правової поведінки, яка має синхронізуватись з національними законодавствами обох держав, а оскільки пенсійне законодавство в країнах відрізняється, то двосторонні міжнародні договори повинні враховувати й особливості сформованого на територіях держав законодавства. Тому для уникнення будь яких непорозумінь, необхідно, щоб усі міжнародні договори (угоди) у сфері пенсійного забезпечення були укладені за пропорційним принципом, тобто розмір пенсії кожна держава буде обчислювати та виплачувати тільки згідно норм національного законодавства та враховуючи стаж й заробітну плату, отриману на своїй території.

«ВІДТІК МІЗКІВ» ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Нікітенко Лілія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

В умовах, коли Україна взяла курс на європейську інтеграцію, актуалізується питання еміграції, що слід здебільшого сприймати як негативне явище. Найбільш несприятливо впливає на економіку країни інтелектуальна еміграція. Цілком очевидно, що спокуса і відносно легкий доступ до розвинених країн Європи сприяє ще більшому «експорту висококваліфікованих кадрів» з держави. Подібна проблема виникла у багатьох східноєвропейських та північноєвропейських країн після їх приєднання до Євросоюзу, наприклад у Польщі, Румунії, Болгарії, Литви, Латвії, досвід боротьби з якою корисний для України. І хоча єдиної системи збору даних щодо еміграції з України немає та відсутні актуальні дані щодо кількості населення в нашій країні через непроведення перепису населення з 2001 року, побутують